Poslední Vánoce v Paříži

HAZEL GAYNOR
a HEATHER WEBB

motto

Poslední Vánoce v Paříži

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.motto.cz
www.albatrosmedia.cz

motto

Hazel Gaynor, Heather Webb
Poslední Vánoce v Paříži – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2019

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS MEDIA

Poslední VÁNOCE v PAŘÍŽI

HAZEL GAYNOR
a HEATHER WEBB

Praha 2019

Přeložila Lucie Libovická

Naší agentce Michelle Browerové
s vděkem, úctou a láskou

„Snad jednou přijde den, kdy přestanu se choulit v bolesti,
když sleduji, jak další rok se vleče ke smrti,
a znovu se potěším vánoční koledou,
k uším tvým však už písně nedolehnou.“

Vera Brittainová, úryvek z básně „Perhaps“
(„Snad jednou“)

Prolog

Richmond, Londýn
15. prosince 1968

Bez ní už život nadobro nebude takový jako dřív; bez vědomí, že je někde tady kolem. Napínám sluch, snažím se zachytit její tiché šlépěje na schodech, čekám, až se zasměje, aby vnesla dobrou náladu do pokojů, které jsou jako bez života, ale hodiny prázdnoty míjejí jedna za druhou. Když zavřu oči, jako kouzlem ji vnímám: vůni jejího parfému; jak se konečky prstů lehce jako pírko dotýká mé tváře; její pronikavé modré oči, které na mě hledí. Jenže je to jen iluze. Mámení smyslů, které ukrývá pravdu, že už tu není.

Zvedám se unaveně z křesla, a když se belhám k oknu, svírám hůl, jako by to byla končetina navíc. Ze světle šedé oblohy se sype sníh, zůstává ležet v ohybech řeky, rychle hledá úkryt před hladovými vodami Temže, která za domem vytváří zátoku. V mírném proudu se tam rytmicky pohupuje jednomístný člun. To mi připomíná, že i já jsem jako mladý vesloval s takovou vervou, zoufale jsem si přál učinit na ni dojem. Pořád ji tam vidím, jak sedí na břehu řeky, sukni vykasanou nad kolena. Se smíchem hází kámen a sleduje, jak letí výš a dál než ostatní a vysokým obloukem padá do vody, přesně v zamýšleném místě tak, aby mě postříkala.

Vidím ji všude. Ve všem. Jak tu může nebýt?

V kapse nahmátnu řetízek s přívěskem a vzpomenu si, jak ráda citovala slova Charlotty Brontëové: *„Já nejsem žádné ptáče a nedám se chytit do žádné sítě. Jsem samostatná lidská bytost se svobodnou vůlí.“*

Jaký blázen jsem byl.

„Pane Hardingu?“ nakukuje do dveří Margaret. Má na sobě dokonale čistou uniformu zdravotní sestry, což mě přenáší daleko zpět do minulosti, do hluku a pachu polních nemocnic a léčebných zařízení pro raněné vojáky a k tomu všemu, co se kdysi stalo. „Už je čas, Thomasi. Auto je tady.“

S námahou se nadechuji a opírám si čelo o okno, studené sklo mě příjemně chladí na kůži. Pohledem přejíždím po okolních domech, staré vrtošivé Temži a hledím na kopec směrem k Londýnu. Já, jedině já, vím, že je to naposledy, co se dívám na tahle místa, která mi tolik přirostla k srdci. Lékaři mi sdělili, že už mi nezbývá moc života. To je skutečnost, se kterou se musím smířit, realita, již skrývám před těmi, kteří by ztropili poprask, kdyby věděli, jak moc špatně jsem na tom se zdravím – včetně mé zdravotní sestry.

„Sbalila jste mi ty dopisy, Margaret?“ ujišťuji se.

„Máte je v kufru, jak jste si přál.“

„Všechny? I ten zalepený?“ Nedokážu vyslovit: „… ten poslední.“

„Ano, Thomasi, úplně všechny.“

Přikyvuji. Kolik jich nakonec bylo? Tucty, i víc. Spousta obav a nadějí zachycených v našich slovech, moře touhy a ztrát – a lásky. Říkávala, že ona bojuje slovy, svým perem a psaním; jedinými zbraněmi, které žena může třímat. Považovala za důležité uchovat veškerou korespondenci, zachovat vzpomínky na ta léta s odhodláním a péčí, jaké přísluší výstavám v Britském muzeu. To, že tento křehký svazek nostalgie na papíru válku přežil,

zatímco obrovské množství lidských životů bylo promrháno, mě vždycky rozčilovalo, ale teď jsem rád, že je mám. Nyní jsem připraven oživit ty dny, ještě jednou si naše dopisy pročíst, naposledy, v Paříži, podle jejího posledního přání, které vyslovila na smrtelné posteli. Myslím na ten dosud neotevřený, je na něm napsáno *„Otevřít v Paříži v předvečer Vánoc“*. Jsem zvědavý, co ještě mi může chtít sdělit.

Margaret na mě trpělivě čeká, když se šourám pokojem. Ví, že jsem tvrdohlavý starý blázen a že bych jen reptal, kdyby mi nabídla pomoc. Zabrousí pohledem k oknu a zamračí se.

„Jste si jistý, že jet do Paříže je dobrý nápad, pane Hardingu? Venku je pěkná chumelenice.“

Odmítám její obavy mávnutím ruky. „Jet do Paříže je vždycky dobrý nápad,“ odpovídám, a když docházím ke dveřím, těžce dýchám. „Zejména o Vánocích.“ Zadrhnu se v řeči. Ta slova kdysi vyslovila ona. „A protože jsem to slíbil.“

„Já jsem v Paříži ještě nikdy nebyla,“ usmívá se zářivě Margaret. „Doufám, že uvidíme Eiffelovu věž.“

Zabručím pod vousy něco v tom smyslu, že je těžké ji přehlédnout, a otáčím se, abych se naposledy porozhlédl po pokoji, chvíle a vzpomínky jsou skryty pod přehozy proti prachu, které každý rok touto dobou proměnily náš domov v Londýně dočasně v mauzoleum. „Pokud kdy bylo nějaké město vytvořené, aby vypadalo nádherně zasněžené, pak je to Paříž.“

Margaret přikyvuje a napřahuje nesměle ruku. „Tak v tom případě hurá do Paříže, pane Hardingu. A práskněte do koní!“

Její mladické nadšení mi připomíná jednoho dávného přítele a já se usmívám, když se jí chytám za paži. „Do Paříže,“ přizvukuji. „Doufám, že je ještě tak krásná, jak si ji pamatuji.“

Margaret za námi zavírá dveře a já se v duchu loučím se všemi, které jsem miloval a ztratil, a se všemi drahocennými dary,

které mi život věnoval. Pokud jsem to správně pochopil, Paříž by pro mě mohla mít v zásobě ještě jeden, poslední dárek.

Jenže nejdřív se musím vrátit k počátku svého příběhu, zpátky k začátku války, kterou si nikdo nepřál, války, o které se říkalo, že do Vánoc skončí.

V kapse mám první svazek dopisů, a když letadlo roluje po ranveji, rozvazuji červenou stuhu a začínám číst…

PRVNÍ ČÁST

1914

„Byli svoláni s kopců,
byli povoláni z údolí
a země je shledala připravenými
když vzrušeně volala své muže."

Ivor Novello, „*Keep the Home Fires Burning*"[1]

[1] „Udržujte ohně v domácích krbech. … než se chlapci vrátí domů." Vlastenecká píseň složená v roce 1914.

Od Thomase Hardinga otci

10. září 1914 Oxford, Anglie

Drahý otče,
píšu ti ze Speciálních jednotek pro výcvik důstojníků v Oxfordu. Udělal jsem to – vstoupil jsem do armády –, takže v téhle velké době budu moct sloužit naší zemi a prokázat, že jsem úctyhodný občan, přesně jako jsi to udělal ty za války v Jižní Africe.[2] Vrátil ses jako hrdina a já bych se chtěl zachovat podle tvého odkazu, alespoň v tomhle. Tady to působí dojmem opravdového dobrodružství, cítím, že narukovat je správná věc. U starých dobrých „Broukostřelců"[3] požádalo o povýšení do důstojnické hodnosti tolik zájemců, že museli urychlit vyřizování žádostí. Už dál nebudeme střílet jen na brouky a mouchy na louce u Christ Church! Teď jde o vážnou věc.

Trápí mě, že jsme se nepohodli, když jsme se viděli naposledy. Dva dospělí muži, k tomu z jedné rodiny, by na sebe neměli křičet, když si chtějí mezi sebou vyříkat spory. Já vím, že sis přál, abych se chopil kormidla v novinách, ale my dva máme každý jinou povahu, otče. Doufám, že jednoho dne mou vášeň pro vědu pochopíš. Stát se profesorem na některé prestižní univerzitě ve světě přece není nic, za co bych měl sklidit posměch,

---

[2] Jednalo se v podstatě o dvě tzv. búrské války za svobodu, které probíhaly v letech 1880–1881 a 1899–1902, mezi Transvaalem a Svobodným státem Oranžsko, jihoafrickými republikami búrských osadníků na jedné straně a britským impériem na druhé.

[3] „Bugshooters" byla speciální jednotka pro výcvik důstojníků při Oxfordské univerzitě, ve které se důstojníci cvičili střelbou na brouky.

i když vím, že s tím nesouhlasíš. Alespoň tě nezklamu v tom, že se budu aktivně účastnit války. Ve válce jsme si všichni rovní. To jsi přece kdysi řekl Ty, nemám pravdu?

Will Elliott narukoval taky. Budeme dokonce ve stejném pluku. Myslím, že budeš rád, když budu ve stejné jednotce jako můj nejlepší přítel. Všichni věříme, že válka vezme rychlý konec, takže mě můžeš očekávat doma do Vánoc, pak si můžeme znovu promluvit. Já se samozřejmě moc těším na bleskové vítězství a na období svátečního veselí.

Přeju ti vše nejlepší, otče. V bitvě na Tebe budu myslet.

Tvůj syn

Thomas

Od Evelyn Elliottové Willu Elliottovi

12. září 1914 Richmond, Anglie

Nejdražší Wille,

maminka mi řekla, že jsi narukoval. Nic jiného jsem ani nečekala, a tak Ti posílám tento krátký dopis, abych Ti dala vědět, jak neuvěřitelně hrdí na Tebe všichni jsme. Britská armáda má štěstí, že Tě má. Konečně dostaneš šanci přivézt domů nějaká svá vlastní vyznamenání a přidat je do rodinné sbírky. Tatínek se nadýmá pýchou, jak si dokážeš jistě představit, přestože se obávám, že nečeká, že se vůbec dostaneš do bojové akce. Předpokládá, že bude po všem, než se vůbec dostavíš do výcvikového tábora. Přestože vím, že jsi celý žhavý přispět svým dílem, doufám, že má tatínek pravdu.

Slyšela jsem, že narukoval i Tom Harding. Vy dva jste byli odjakživa nerozluční, a pokud musíte jít do války, jsem ráda, že vím, že tvůj nejlepší přítel je s Tebou. Pokud bude tahle válka

bitvou dovedností a schopnosti myšlení, pak si britská armáda nemůže přát lepší dva rekruty, přestože si jen těžko dokážu představit Toma Hardinga, jak se žene do boje s puškou a bajonetem. Podle mého názoru by měl o válce spíš napsat diplomovou práci, než se jí účastnit. Dej na něho pozor. Víš, jak dokáže být občas tvrdohlavý.

Tatínek se ještě rozčiluje, že odložili dva poslední zápasy mistrovství hrabství v kriketu, zejména když má Surrey velkou šanci vyhrát. Říká, že září bez kriketu je jako prosinec bez sněhu – prostě to není ono. Chudák tatínek. Má nejspíš pocit, že zůstal pozadu za všemi těmi mladými muži, kteří se vypravili do války.

Napiš občas pár řádků, ano? Víš, jakou má maminka starost.

Tvá sestra
Evie
X

Od Willa Elliotta Evelyn Elliottové

15. září 1914 Oxford, Anglie

Drahá Evie,
mockrát Ti děkuju za projev důvěry – Tom a já jsme nabití vzrušením, přestože to není to nejvýstižnější slovo. Josh a Dean jsou tu taky, i Bill Spry; v podstatě celá naše kolej, vydali jsme se udolat nepřítele. Ti zatracení žrouti zelí, tak se tu říká Němcům, ani nezaznamenají, kdo je rozšlapal.

Buď na mámu a tátu hodná, zatímco jsem pryč. Žádné neplechy, které tak ráda tropíš, slyšíš? Nebudu po ruce, abych Tě tahal z bryndy.

S přáním všeho nejlepšího
Will

Od Evelyn Elliottové Thomasu Hardingovi

1. října 1914 Richmond, Anglie

Drahý Thomasi Archibalde Hardingu,
(Promiň – nedokázala jsem odolat příležitosti trochu Tě poškádlit, když jsem teď nedávno zjistila tvé prostřední jméno. Pro všechno na světě, jak jsi ho celé ty roky dokázal přede mnou skrývat?)

Jsem popravdě trochu zoufalá. Ty, Will a ostatní kluci jste pryč sotva hodinu, a já už se nudím a nenacházím pokoje. Až tak, že sedím u Willova psacího stolu a píšu Ti první dopis. Koneckonců jsem přece slíbila, že Ti brzo napíšu, a dobře víš, jak nerada porušuju slib (možná že budeš ještě litovat, že sis přede mnou postěžoval, že nemáš vztah s dívkou, která by Ti mohla psát). Víš, že mám sklon být až přespříliš horlivá, a tak mám obavu, že kvůli válce můžu v nejlepším úmyslu způsobit nějaké nepříjemnosti. Dokážeš mi někdy prominout to, jak jsem tehdy příliš urputně pádlovala po Cherwellu, až jsem převrátila loď a tys spadl do řeky? Pokud se mi podaří chytit poštu, je dost dobře možné, že tenhle dopis dorazí do vašeho výcvikového tábora dřív než Ty (a já Ti dovoluju prohlašovat, že je od tvé milé, aby Ti tam všichni záviděli).

Asi nebudeš překvapený, když Ti řeknu, že Tobě a Willovi závidím, že jdete vstříc velkému dobrodružství, tak jako jsem Vám záviděla, když jste se po dlouhých prázdninách vraceli do Oxfordu. Proč to musím být vždycky já, kdo Vám mává na rozloučenou a zůstává doma, ale konejším se nadějí, že jednoho dne se i já vydám na nějaké vzrušující místo. Myslím si, že i dívka o tom může klidně snít.

To bylo ale lidí, co Vás šli vyprovodit, že? Některé ženy byly k neutišení, ale já jsem se ovládala, stejně jako maminka. Jsme

na Vás všechny velmi hrdí a nemůžeme se dočkat, až se vrátíte jako hrdinové – i když jste namouduši vypadali spíš jako skupinka nervózních mládenců, kteří vyrážejí na své první taneční čaje, než jako vojenský útvar odjíždějící do války. Ale bezpochyby budete vypadat jako jednotka, jakmile jednou vezmete do ruky pušku. Pošli mi fotku, jestli budeš moct. Moc ráda bych viděla Thomase *Archibalda* Hardinga jako pravého vojáka.

Alice říká, že si budu muset najít nějaké rozptýlení, zatímco budete pryč. Přemýšlím o tom, že se začnu věnovat nějakému novému koníčku. Třeba golfu. Nebo možná opráším Willův bicykl a přidám se k cyklistickému spolku místních dam. V každém případě se říká, že do Vánoc bude po válce, a pak už se nebudu muset strachovat o nic jiného, než jak přežiju karetní dýchánek s maminkou a jejími přítelkyněmi.

Kdyby sis našel čas na odpověď mezi výcvikovým drilem a leštěním bot, ráda bych věděla, kde jste a co děláte. Když už s Vámi dvěma nemůžu jet do Francie, tak mi ji budete muset popsat svými slovy.

Tvá přítelkyně
Evelyn Maria Constance Elliottová

Od Evelyn Willovi

1. října 1914 Richmond, Anglie

Drahý Wille,
právě jsem napsala dopis o pěti stránkách Tomovi Hardingovi – je jich o čtyři víc, než jsem měla v úmyslu – a teď mi dochází inkoust i slova, tak mi prosím odpusť, že tenhle můj list je poněkud stručný.

Sedím u tvého psacího stolu a ten ti vzkazuje, že je se svým

novým uživatelem o moc spokojenější. Méně do něj mlátí pěstí, míň skřípe zuby a míň rozlévá inkoust. Nejsi pryč ani dvě hodiny, a já musím říct, že už se tu ve Tvém pokoji cítím jako doma. Je z něj nádherný výhled do zahrady. Je zvláštní, že jsem ho dřív nedokázala patřičně ocenit. Teď tu můžu zahálet, víš, a kochat se v klidu tím výhledem, aniž by mě odsud vyháněl můj starší záludný bratr. Dokonce můžu spát ve Tvé posteli, Wille. Možná že Ti prohrabu zásuvky. Jsem zvědavá, jestli bych v nich neodhalila nějaká příšerná tajemství!

Doufám, že Váš výcvikový tábor je pohodlný, i když má do londýnských klubů bezpochyby daleko. Neměj obavy. Budeš zase večeřet a tancovat v Savoyi, ještě než tento rok skončí. Netrop žádné hlouposti, Wille, já vím, jaké neuvážené činy dokážeš dělat, a prosím pošli vzkaz, jak nejdřív budeš moct – když ne mně, tak aspoň mamince. Ušetři mě trápení, abych se nemusela dívat na to, jakou má o Tebe starost. Prosím. Odpustím Ti i ta nejhroznější tajemství, pokud aspoň sem tam napíšeš domů krátký dopis.

Vykonej svou povinnost a pospěš domů.

S přáním všeho nejlepšího a ať bezpečně dojedeš, kam Tě další cesty zavedou.

Evie

X

Od Thomase Hardinga Evelyn

5. října 1914 Surrey, Anglie

Drahá Evie,

musel jsem se smát, když jsem obdržel Tvůj dopis, hned jak jsme dorazili. Služby naší pošty jsou zjevně rychlejší, než jsme

se domnívali. A Tobě pro informaci, ano, jmenuji se Archibald, a kdybych Tě měl po ruce, s chutí bych Ti mrsknul do obličeje zmrzlinu. Klidně si ze mě dělej legraci, Evelyn Mario Constance Elliottová, ale měj na paměti, jak to bylo se stromovým domečkem, koňským hnojem nebo Tvou malou hadrovou panenkou. Možná že je ze mě teď pravý voják, ale to ještě neznamená, že jsem se povznesl nad pomstu a rošťárny!

Jak to vypadá, tady v táboře v Mytchettu se budeme cvičit a podrobovat drilu čtyři týdny, pak se nalodíme a vyrazíme na frontu. V pluku vládne nadšení a vojáci jsou plní energie, těšíme se do opravdové bojové akce. Už jsme se naučili pořadová cvičení a pochodovat, základy první pomoci a boj muže proti muži. Tvůj bratr a já jsme došli k názoru, že výcvik se moc neliší od boxování s Robbiem Banksem. Ten pitomec se pokaždé těšil na to, až se popere v putyce. Už se nemůžu dočkat, až se bude dít něco zajímavějšího. Will překypuje dychtivostí. Víš, jaký umí být.

Žádalas mě, abych popsal, jak to tady v táboře chodí, tak tady to máš. Z postelí nás vyžene troubení polnice, tím začíná každý náš den. Říkám „den“, ale je to hodně brzy, hodiny před úsvitem, ještě je tma jako v pytli. Přesto nikdo nereptá, že přijde o hodinu dvě spánku, ne, když směřujeme do války. Oblékneme se, najíme se a cvičíme se v různých dovednostech až do poledne, kdy máme přestávku na rychlý oběd, pak nás zase cvičí tak do čtyř pěti hodin odpoledne. Potom máme volno, můžeme jít do města, jestli se nám chce, ale nechodíme tam každý den. Většinou se potloukáme po místnosti s kulečníkem nebo si zahrajeme partičku karet, kouříme a tak podobně. Když jsem poručík, snažím se nezaplést do nějaké neplechy s vojíny. No, stejně k tomu moc příležitosti nemám. Popravdě řečeno trávím hodně času sám na svém kavalci. Když vzpomínám na Oxford – a tohle je těžké přiznat – jsem vděčný za čas, který

jsem strávil v Jednotce pro výcvik důstojníků. (Neříkej to Willovi. Ten by mi dal co proto.) Nějaký výcvik, i když malý, je pořád lepší než žádný. Tak či onak vojíni jsou na nejnižší příčce, chudáci kluci. Na jejich bedrech bude ležet největší nápor útoku. Kdybych byl jedním z nich, makal bych jako ďas, abych dosáhl povýšení.

To je pro teď vše. Volají mě ke karetnímu stolu.

S přátelským pozdravem

poručík Thomas *Archibald* Harding

Od Evie Thomasovi

15. října 1914 Richmond, Anglie

Drahý Thomasi Archibalde,

Tys mi odpověděl! Víš, jakou jsem měla radost, když jsem zahlédla v ranní poště Tvůj dopis? Jaká potěšující změna od zdvořilých pozvánek na čaj a méně zdvořilých odmítnutí mých posledních článků. Snažila jsem se, aby mi je vydali v *Timesech*. Možná bych je měla posílat pod mužským pseudonymem. Když to bylo dost dobré pro spisovatelku románů, která psala pod pseudonymem George Eliot, pak je to dost dobré i pro mě. Evan Elliott zní docela dobře, co ty na to?

Žerty stranou, já si občas přeju, abych byla chlapec a mohla tak vidět kus světa. I vyhlídky na válečné pole jsou přitažlivější než tu sedět a čekat na nabídku k sňatku. „Chlapci odcházejí studovat a do války. Údělem dívek je dobře se vdát." Tohle mi připomněl tatínek, když jsem si mu dnes ráno stěžovala, že je to nespravedlivé.

Když už přišla řeč na sňatek, maminka denně pročítá seznamy padlých, pátrá po zprávách o Charliem Gilbertovi. Zou-

fale se drží naděje, že mě Charlie požádá o ruku, až se vrátí, zatímco já doufám, že se zamiluje do nějaké krásné Francouzky a zapomene na své vzplanutí ke mně (od kterého jsem ho, jak víš, vždycky horlivě odrazovala). Chudák Charlie, je tak nudný. Není špatný, ale víš, jaký je – a jaká jsem já. Vzít si Charlieho by bylo jako provdat se za hodiny, které nejdou. Tak by mi s ním byla dlouhá chvíle.

To, co píšeš o výcviku, se dost podobá životu v internátní škole. Nebudili vás tam taky trubkou? Nebo to byl gong? Už jsem zapomněla. Dokážu si představit, že Ty a Will si tropíte žerty z ostatních chlápků. Z Tvého dopisu mám pocit, že máte dobrou náladu a že jste připraveni vyrazit. Předpokládám, že čekání je příšerně frustrující. Jako čekání na Vánoce – všechna ta očekávání a sníh pořád nikde, stále žádné dárky pod stromečkem.

Když už je řeč o Vánocích, myslíš, že jsem pošetilá, když pořád doufám, že se nám nakonec podaří podniknout ten výlet do Paříže, který jsme nadšeně plánovali, když jsme onehdy vypili přespříliš sherry? Tatínek tvrdí, že Paříž je plná utečenců a že přestože Spojenci zvítězili na Marně, můžou na ni Němci zase zaútočit. Kdyby se nám podařilo svůj záměr uskutečnit, mohla by s námi jet i Alice Cuthbertová jako čtvrtá. Je s ní obrovská legrace a víš, jak moc se jí líbí Will. (Připomeň mu to, prosím. Udělalo by mi velkou radost, kdybych ty dva viděla spolu.) Říká se, že Paříž je ve vánočním období neuvěřitelně krásná, a byla by to vzpruha jak pro Vás po měsících válčení, tak pro Alici a pro mě po měsících nudy. Pojďme se dohodnout, že pojedeme, pokud to bude možné. *Ça va ętre merveilleux!* Konečně bych zužitkovala ty nekonečné hodiny strávené nad učebnicemi francouzštiny.

Mám docela vzrušující zprávy, jsem teď členkou Richmondského cyklistického dámského klubu. Zatím hodně často

padám, ale dámy mě ujišťují, že se takhle zpočátku se svým kolem rvaly všechny, aby ho dostaly pod kontrolu, a že to prostě musím pořád dokola zkoušet. Abych byla upřímná, radši bych jezdila na nezkroceném koni, ale vytrvám a zítra na kolo zase sednu (vždyť víš, jak umím být umíněná!). Jestli jednou jízdu na kole dobře zvládnu, mám plány: pojedu celou cestu až do Brightonu navštívit Alici. Nedávno jsem četla v časopisu *The Lady* o hrdinských činech Tessie Reynoldsové[4] a zjistila jsem, že mám dost příjemné představy o tom, jak se řítím krajinou na dvou kolech. Neříkej to Willovi.

Doufám, že Tě tenhle dopis ještě zastihne, než se vydáte dál. Tatínek říká, že nám nebudete moct sdělit, kde jste, jakmile opustíte Mytchett, aby ta informace nepadla do rukou nepřítele. Tvrdí, že všechny dopisy z fronty budou předtím, než dojdou adresátovi, cenzurovány, tak si dávej pozor, ať nevyzradíš žádná tajemství, nebo Tě postaví před válečný soud, ještě než vůbec přiložíš prst na spoušť.

Existuje něco, co Ti můžu poslat, než se nalodíte? Maminka říká, že bys byl možná vděčný za trochu obstojného tabáku. Je přesvědčená, že tam všichni žijete ve špíně. Tak jsem pro každý případ přiložila nejlepší virginský tabák, jaký se mi podařilo sehnat.

S přátelským pozdravem
Evie

---

[4] Teresa „Tessie“ Reynoldsová (1876–1954) byla průkopnicí ženské cyklistiky; v dobách, kdy ženy oblékaly dlouhé šaty a těsné korzety, propagovala oblečení vhodné pro jízdu na kole, a to volné, pod koleny stažené kalhoty kombinované s košilí a dlouhým kabátem.

Od Willa Elliotta Evie

20. října 1914 Surrey, Anglie

Milý psací stole,
nenech se pobláznit Eviiným kouzlem. Je nepořádná a příliš tlačí na pero. Zničí tě během několika týdnů. Prosím poděkuj jí za dopis (i když nebyl ani z poloviny tak dlouhý jako ten, který poslala mému příteli Tomovi) a ujisti všechny doma, že se těším dokonalému zdraví.

Není toho moc, co bych mohl napsat z výcvikového tábora, snad jen to, že se těšíme, až se dostaneme na frontu, budeme svědky konce téhle války a vrátíme se domů, jak nejrychleji to půjde, abychom získali zpět, co nám podle práva patří, psací stůl nevyjímaje.

Chovej se slušně, Evelyn.

Tvůj, podepsán inkoustovým perem,
Will

Od Thomase Evie

25. října 1914 Surrey, Anglie

Drahá Evelyn Elliottová,
ujišťuji Tě, že vypadáš mnohem líp jako žena než jako muž. Představil jsem si Evana Elliotta, na podpatcích a v sukni, jak sviští na kole jako ďas. Tomu jsem se s chutí zasmál. Ale teď vážně, nepřestávej posílat své články do novin. Jsi moc dobrá spisovatelka. Nesmíš se kvůli tomu, že tě odmítli, domnívat, že je tomu jinak.

Život v táboře plyne hladce. Jsem rád, že jsem tady, a jsem pyšný na to, že jsem uskutečnil svůj plán, i když to znamená,

že jsem nechal otce, aby se s novinami potýkal sám. O tom ale víc jindy.

Jsem rád, že mi píšeš. V tuto chvíli si tu sice jen s bandou chlápků krátíme čas pokerem, takže nejsem zrovna hrdinský představitel naší země, avšak předpokládám, že v určitém okamžiku budu zoufale rád, že dostávám zprávy z domova. A ty jsi přesně ta pravá holka na to, abys mi je podávala, takže Ti děkuju.

Když už je řeč o domově, co Vaši koně? Daří se jim dobře? Will má starost o Shylocka a Hamleta. Viděli jsme nakládat koně na lodě – stovky koní, možná tisíce, opravdu. Bylo nám řečeno, že veškeré koně konfiskují a posílají na frontu. Jestli mu vezmou ty jeho, Tvůj bratr spáchá velezradu. Víš, jak moc je miluje. A pokud by měli jít do bitvy… No, nemluvme o tom. Dělej, co můžeš.

Určitě jsi už slyšela, že Dohoda ovládá situaci a pro teď udržuje Paříž poměrně v bezpečí. Vláda ovšem přesto podniká předběžná opatření a přestěhovala se na jih do Bordeaux. Takže se zdá, kamarádko, že strávit Vánoce v Paříži je ještě pořád dobrý nápad, a to teď nemám v žaludku půl lahve sherry. Možná jsme o tom tehdy mluvili jen v žertu, ale co můžeš udělat teď, neodkládej na zítřek, říkám. Mimoto já jsem v období svátků rád za každé rozptýlení. Od té doby, co má matka zemřela, už Vánoce nepociťuji jako svátky „radosti“ a všechno to kolem. Poslední Vánoce s ní jsem strávil v Edinburghu, když mi bylo dvanáct. Sněžilo a s ostatními členy rodiny jsme svátky báječně oslavili. Potom už mi otec nikdy nedovolil jet na Vánoce do Skotska. Velmi ho ranilo a rozhněvalo, že ho matka opustila, a ještě víc ho rozčilovalo, že jsem tak rád trávil čas s druhou větví rodiny. Měl bych být patrně vděčný, že jsem tam mohl tolikrát v létě pobývat, než zemřela. Až tohle skončí, plánuju tam zajet. Skotsko jsem vždycky považoval za svůj druhý domov, víš?

Sakra, Evie. Teď není čas na podobné myšlenky, že ne? Neměl bych myslet na nic jiného než na to, abych čestně dostál svým závazkům.

Pro teď provolávám hurá království (!) a posílám Ti přátelský pozdrav (možná jsem vypil až příliš moc piva).

Se srdečným pozdravem

poručík Thomas Archibald Harding

Od Evie Thomasovi

31. října 1914 Richmond, Anglie

Vážený poručíku Thomasi Archibalde Hardingu,
(předpokládám, že za těchto okolností je žádoucí psát formální oslovení?)
děkuju Ti za dopis. To je zvláštní, jak pár řádek dokáže člověka rozveselit nad šálkem čaje a topinkou. Doufám, že i Ty přijímáš moje dopisy se stejnou dychtivostí. Divím se, že si v táboře s tolika chlapy vůbec dokážou najít cestu k Tobě. A děkuju Ti za milá slova, co se mého psaní týká. Máš pravdu. Musím vytrvat. Myslím, že s tím, co se teď ve světě děje, budu mít spoustu témat, o kterých budu moct psát.

Minulý týden mi napsal Charlie Gilbert (nehodlám Tě zatěžovat romantickými podrobnostmi). Je někde ve Francii a zdá se, že je příšerně zasmušilý, i když Charlie má odjakživa sklon k přehánění, takže jeho slova beru s rezervou, zejména když se v novinách tolik píše o vítězství a jak jsou naši muži kurážní a v dobrém rozpoložení. Píše, že jim všem dodávají odvahu zprávy, jak úspěšné jsou odvodové kampaně, a už se nemůžou dočkat, až přijedou nejnovější rekruti.

I Will poslal krátký lístek. Stěžoval si na očkování proti tyfu,

cítil se prý po něm dost mizerně. Přiložil také fotografii vašeho pluku. Musím říct, že vám oběma uniforma moc sluší. Fotografii jsem postavila na čestné místo na krbové římse. Jsme na Vás nesmírně hrdí.

Ptáš se, co je nového doma? Obávám se, že nic moc, jen se Ti musím pochlubit, že jsem se zlepšila v jízdě na kole. Je to nádherně osvobozující řítit se uličkami s větrem ve vlasech. Nevím, proč jsem se nenaučila jezdit už dřív. V tátově knihovně jsem našla báječnou knížečku s názvem *Příručka pro cyklistku*. Její autorka, Lillias Campbellová Davidsonová, v ní radí, jak se vhodně obléknout na vyjížďky na kole: „Oblečte si co nejméně spodniček a nechte si ušít jednoduché šaty z flanelu, bez volných konců a bez volánů, aby se vám nezaplétaly do kola." Já bych si na sebe nejradši vzala pánské kalhoty, ale maminka by už se mnou víc nepromluvila.

Kromě svých výletů na kole musím také zmínit, že mezi debutantkami pro příští sezonu a jejich matkami je pěkný rozruch, protože mají obavy, že na jaře bude nedostatek vhodných mládenců, kteří by mohli dívkám dělat doprovod. Prosím, pošlete nějaké vhodné muže zpátky domů. Tohle máš na starosti Ty, nemám pravdu? Můžeš to zařídit? Jestli se Ti tenhle úkol nepodaří splnit, poženu Tě k zodpovědnosti za zničené naděje celé generace mladých dívek a jejich švadlen.

Co dál. K těm koním. Ach, Tome, to je vážně hrozné. Armáda opravdu zrekvírovala všechna zvířata, která nejsou naprosto chromá, a Shylock a Hamlet oba odešli sloužit jako váleční koně. Dělala jsem, co jsem mohla, prosila jsem za ně, trvala jsem na tom, že je oba rozmazlila, a tudíž zničila přílišná láska a kousky cukru a že se do války nehodí, ale mé protesty nebyly vyslyšené. Tatínek říká, že všichni musíme přiložit ruce k dílu – i zvířata. Nevím, jak to sdělit Willovi. Zlomí mu to srdce. Možná bys mu to mohl oznámit Ty? Bude o dost příjemnější,

když to uslyší od přítele, než když si o tom přečte pár nemilých řádků v dopise. Maminka okamžitě začala shánět finance do Fondu pro koně nemocné a raněné na frontě při Královské společnosti pro předcházení krutosti na zvířatech. Moc ráda jí pomáhám. To je to nejmenší, co můžu udělat, alespoň si tak připadám trochu užitečná.

Myslím na to, že se brzo vydáte na cestu a připojíte se k těm, kteří již bojují. Jsem si jistá, že s tak velkým počtem posil se brzo dočkáme konce toho všeho. Odvodové kanceláře jsou zaplavené. Když to člověk vidí, je mimořádně hrdý.

Pošli dopis, kdykoli budeš moct, a požádej Willa, aby taky psal.

Tvá přítelkyně
Evie

P. S. Mrzí mě, když čtu, že myslíš na svou matku a na Skotsko. Domnívám se, že vyhlídky na válku zavádějí Tvé myšlenky do minulosti, k tomu, co jsi miloval a ztratil. Já jsem v Edinburghu nikdy nebyla. Slyšela jsem, že hrad je naprosto úchvatný, ale haggis, to jejich jídlo z ovčích vnitřností, už míň.

Od Thomase Evie

1. listopadu 1914 Surrey, Anglie

Drahá Evie,
nemám moc času, protože vyrážíme! Zítra za rozbřesku míříme do Francie. Nejsem si jist, jak dlouho nám bude trvat, než se usadíme na kontinentě, ale mezi muži vládne dobrá nálada. Naše velké dobrodružství konečně začíná!

Will posílá štípanou pusu a pleskavý záhlavec. (Je to konec-

konců Tvůj bratr, že ano.) Doporučuji Ti, aby sis při jízdě na tom svém kole nasadila brýle. Není nic horšího než oči plné mrtvých brouků.

Popřej nám štěstí.

S upřímným pozdravem

Thomas

Od Thomase otci

1. listopadu 1914 Surrey, Anglie

Drahý otče,

přestože jsem od Tebe nedostal odpověď, dávám Ti tímto vědět, že se zítra vydáváme do Francie. Vylodíme se v Brestu a dál pojedeme vlakem. Dostali jsme varování, abychom nesdíleli žádné podrobnosti o tom, kde se nacházíme, a francouzští zpravodajci přeškrtají jakoukoli informaci, kterou budou považovat za riziko pro naši bezpečnost. Napíšu Ti zase až z Francie. Doufám, že naše minulé rozmíšky hodíš za hlavu a podpoříš mě, otče.

Co se týče výcviku, znáš mě, když můžu, snažím se vojáky trochu rozveselit. Ale přiznávám – jen Tobě –, mám obavy z toho, čemu budeme muset čelit ve Francii. Je jednoduché si před kamarády troufat a vést silácké řeči, ale pak budeme vzdorovat nabitým dělům a hledět do hlavní pušek. Jsem si jistý, že tohle všechno jsi Ty až moc dobře poznal na vlastní kůži. Občas si připadám jako ten malý chlapec, co seděl na Tvých kolenou a přál si, aby už byl dospělý. Myslím, že pod vlivem blížících se okolností už brzo opravdu dospěju.

Tvůj syn

Thomas

Od Evie Alici Cuthbertové

5. listopadu 1914 Richmond, Anglie

Drahá Alice,
píšu pár řádek, abych pozdravila svou nejmilejší přítelkyni a sdělila Ti, jak mizerně se cítím.

Promiň, že jsem tak zasmušilá, ale Ty jsi jediný člověk na světě, kterému se s tím můžu svěřit. Před všemi ostatními musím být veselá a s hlavou zdviženou, jenže, víš, chlapci před několika dny odjeli z výcvikového tábora, nalodili se a zamířili na frontu a hloupá část mého já se o ně příšerně bojí. Já vím, že bych se neměla bát, noviny jsou plné povzbuzujících zpráv a novinek o všech těch našich báječných vítězstvích a hrdinných vojácích, ale Charlie Gilbert nedávno napsal dopis a to, co píše, mě trápí (nenabídl mi sňatek, pokud tě to zajímá). Tvrdí, že válka se dost výrazně liší od představ, které o ní měl, a je v ní jen hodně málo prostoru pro rytířské zásady nebo hrdinství, bez ohledu na to, co se píše v novinách. Říká, že muži jsou tak rozjaření, jak se od nich očekává, ale všichni se modlí, aby začala platit všeobecná branná povinnost, protože zoufale potřebují posily. Nemůžu si pomoct, mám obavy, že situace se nevyvíjí tak, jak by noviny chtěly, abychom si mysleli. Seznamy padlých jsou každý den o pár centimetrů delší. Jsem hloupá, že si dělám starosti? Prosím potvrď mi, že jsem hloupá. A jestliže se zbytečně bojím jen proto, že jsem hloupá, ani ty nesmíš mít obavy. Já si uvědomuji, jak moc jsi doufala, že si zatančíš s Willem na maminčině vánočním plese, takže musíme pořád věřit, že se to stane.

Problém je, že mám příliš mnoho času o tom dokolečka uvažovat. Nemám představu, jak válka vypadá ani kde chlapci jsou. Když byli v Oxfordu, „městu snové nálady“, bylo to jiné. Znám „snové“ věže tamní univerzity i Bodleyovu knihovnu.

Kolikrát jsem strávila lenivé letní odpoledne na pramici na řece Cherwell. Ale teď mi připadá, jako by odešli na druhý konec světa – do nějaké dosud neobjevené země, o které nevím zhola nic. Nemůžu si pomoci, strašně moc se bojím.

A nemůžu se ani projet na koni, abych si pročistila hlavu, protože už i koně odeslali pryč. Poprosila jsem maminku, aby mi dovolila přihlásit se jako dobrovolnice na nějakou práci – slyšela jsem, že se různými způsoby účastní i ženy: pracují v autobusech, slouží jako pracovnice ministerstva války, doručují poštu –, ale nechtěla o tom ani slyšet. Říká, že nejlepší, co můžu udělat, abych pomohla, je připojit se k jejich kroužku pletení. Nedokážu si představit nic horšího. Víš, že nejsem moc užitečná, když vezmu do ruky pletací jehlice. Možná že když někomu vypíchnu oko, nechá mě s chutí místo pletení pracovat v autobusech.

V každém případě jsem přesvědčená – přesně jak se říká –, že to bude brzy za námi a že znovu budeme moct přemýšlet o šťastnějších záležitostech. Například o Vánocích. Pořád jsem nadšená tím nápadem jet do Paříže a doufám, že jsi to myslela vážně, když jsi slibovala, že pojedeš taky. Všechno je vždycky o moc zábavnější, když jsi u toho Ty, Alice.

Brzy mi napiš. Potřebuju povzbudit a rozveselit. Pošli mi něco báječného ke čtení, nebo šokujícího. Vyprávěj mi o posledním nešťastném mladém muži, který se do tebe po uši zamiloval.

S láskou
Evie
X

P. S. Je ze mě teď cyklistka. Je to bezva zábava. Musíš to zkusit taky.

Od Evie Charliemu Gilbertovi

10. listopadu 1914

Drahý Charlie,
píšu pár řádek jako poděkování za Tvůj poslední dopis. Měla jsem z něj dojem, že jsi rozladěný. Musí to tam pro Tebe být hrozně těžké, ale všichni tady doma jsou plní naděje, že to už brzo skončí.

Nedělej si starosti, nemusíš nijak často psát. Vím, že musí být těžké najít si čas, nebo slova. Musíš se soustředit na to, abys zůstal zdravý a vedl své muže k vítězství.

Jsme na Vás všichni velmi hrdí a posíláme vojákům veselý pokřik na povzbuzení.

S upřímným pozdravem
Evelyn

Od Thomase Evie

20. listopadu 1914 kdesi ve Francii

Drahá Evie,
jsem teď ve Francii a myslím, že jsme se tu na nějakou dobu usadili, takže zase můžu napsat naši nejnovější adresu. Od mého posledního dopisu došlo k poněkud horečným změnám. Náš pluk byl okamžitě potřeba v zámoří, tak nám zkrátili výcvik, i když pokračuje i tady. Umístili mě ke kulometu a Will se cvičí na granátníka. Musím říct, že mám poprvé pocit, že jsem muž. Ne chlapec jako za dob v Oxfordu. Jsem zodpovědný za své vojáky a těší mě, že je mám na starosti.

Ještě jsem nenašel odvahu říct Williamovi o těch koních. Myslím si ale, že to už v hloubi duše tuší. A co se Charlieho

Gilberta týče, předpokládám, že je k Tobě nadále milý. Myslím si, že jsi k němu tvrdá. Je to slušný mládenec, mohla bys dopadnout o moc hůř. Jestli se dožijeme konce téhle války, stejně nebudeš mít moc na výběr. Já vím, že Ti ho vybrala matka jako „nejvhodnějšího" snoubence. Já bych byl ale poslední, kdo by poslechl svého otce, takže se domnívám, že dost dobře nemůžu komentovat rodičovské rady, že je to tak?

Tady v [redacted] vládne napětí, ale to se dalo čekat. Už si nadále nehrajeme na válku, tahle válka je opravdová. Mám úplně rozmáčené prsty na nohou, až to bolí, ale mám dobrou náladu. Všechno se teď děje hodně rychle. Ještě existuje naděje, že to skončí do Vánoc a že budeme moct náš plán jet do Paříže uskutečnit a dopřát si *vin chaud* a *boeuf bourguignon*.

S upřímným pozdravem
poručík Thomas Harding

Od Evie Thomasovi

25. listopadu 1914 Richmond, Anglie

Drahý Thomasi,
bonjour, mon ami! To je úleva, číst dopis od Tebe – a od Willa, jehož dopis dorazil tentýž den (možná byste je mohli strčit do jedné obálky). Doufám, že když jste se plavili přes moře, nebyly moc vlny. Will dostává mořskou nemoc i na Temži, natož na kanálu La Manche.

Dokončete svou práci a přijeďte brzo domů, prosím. Všechny reportáže v novinách jsou velmi pozitivní a plné dobrých zpráv, že Dohoda vítězí. Cenzoři zaškrtali pár řádků z Tvého posledního dopisu, ale já jsem si toho většinu domyslela a jsem ráda, že jsi v dobrém rozpoložení.

Přikládám šálu, kterou jsem upletla. Je to můj první pokus, tak mi prosím Tě odpusť, že má poněkud nezvyklý tvar. Příště se pokusím uplést ponožky, tak se na to připrav!

Opatruj se.

Bonne chance!

Tvá přítelkyně

Evelyn

Od Evie Willovi

25. listopadu 1914 Richmond, Anglie

Drahý Wille,

bonjour!

Jen pár slov, abych Ti dal vědět, že Tvá sestra Evelyn se už natrvalo usadila ve Tvém pokoji. Vysedává hodiny u krbu a píše dopisy všem možným lidem. Říká, že ji to zprošťuje povinnosti plést, a Tebe určitě víc potěší její dopisy než mizerně upletené ponožky.

Spoustu času tráví taky tím, že posedává u okna a civí ven. Jednoho tichého říjnového večera sledovala vlaštovky, jak odlétají na jih, a těší se na jejich návrat. Teď pozoruje červenky a sýkory modřinky. Někdy si je načrtne na okraj papíru, když píše. Už zapomněla, jak ráda kreslí. Vážně to není špatné.

Také mě žádá, abych Ti sdělil, že koně byli odvedeni do války, a žadoní, aby Ti to nezlomilo srdce. Jsou to báječná zvířata a někdo bude mít tu čest, že na nich pojede do bitvy. Všichni musíme přispět svou trochou do mlýna a Evie ví, že budeš tak hrdý na koně, jako je ona na Tebe. Trvá na tom, že na sebe máš dávat dobrý pozor, protože Evie má svého jediného bratra